

EYLÜL-EKİM 2019 ISSN 1300-4212 YIL: 56 SAYI: 409

Kapak Fotoğrafi: Kazdağları'nda altın madenciliği yapmak için tahrip edilen doğa, çevre mücadelesi başlatan kalabalık ve Fazıl Say'ın destek konseri, 18 Ağustos 2019 (Fotoğraf: Murat Germen)

MİMARLAR ODASI TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR
Ulusal Süreli Yayın

YAYINLAYAN **Mimarlar Odası** adına **Yayın Komitesi**

YAYIN KOMİTESİ **T. Elvan Altan, Ayşen Ciravoğlu, Zeynep Eres, Melis Özge Gayretli, Şebnem Önal Hoşkara, Aslı Tuncer Madge, Eyüp Muhcu, Güven Arif Sargın**

MİMARLAR ODASI ADINA SAHİBİ **Eyüp Muhcu**

(SORUMLU) YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ **Aslı Tuncer Madge**

EDİTÖR **Melis Özge Gayretli**

KONSEPT TASARIM **Raul Mansur** GRAFİK UYGULAMA **Ebru Laçın Kilci**

YAYIN YERİ

Adres Mimarlar Odası Genel Merkezi, Konur Sokak 4/2, Yenişehir 06650 ANKARA
Tel 0.312.417 37 27 **Faks** 0.312.418 03 61 **E-posta** yayin@mo.org.tr
www.mimarlikdersisi.com

DERGİ İNTERNET SAYFASI

Tasarım **H. Nilgün Kara Babacan** Programlama **Behiye Ermete**

ABONE VE REKLAM İLETİŞİM

Binat İletişim & Danışmanlık

Adres Barbaros Bulvarı, Dörtüzlü Çeşme Sok. No:2

Güneş Apt. K:6 D:7 34353 Beşiktaş / İstanbul

Tel 0.212.259 90 79 **Fax** 0.212.259 16 46

E-posta info@binatdanismanlik.com

Reklam Yöneticisi **Teoman Coşkun**

BASKI

Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.

Dudullu Organize Sanayi Bölgesi 1. Cadde No: 16 Ümraniye-İstanbul

Tel 444 44 03 **Sertifika No.** 30345

BASKI TARİHİ: 10 Eylül 2019

MİMARLAR ODASI ÜYELERİNE ÜCRETSİZ GÖNDERİLİR.

Fiyatı 10 TL Abonelik 55 TL Öğrenci Aboneliği 45 TL Yurtdışı 80\$

TARANDIĞI VERİTABANLARI

Avery Index

Arthistoricum.net (Virtuelle Fachbibliothek Kunstgeschichte)

DAAI - Design and Applied Arts Index

EBSCO-Host

Ulrichs Periodical Directory

MİMARLIK YAYIN İLKELERİ

MİMARLIK dergisi Yayın Komitesi, oluşturduğu yayın ilkeleri çerçevesinde, dergiye gönderilecek yazılar konusunda aşağıdaki genel seçim ölçütlerini belirlemiştir:

- Ele alınan konularda, getirilen bakış açısında, değerlendirmelerde, kullanılan dilde, görsel ve yazılı belgelerde özgünlük bulunması;
- Aktarılan konularda ve görüşlerde çeşitlilik olması ve aranması;
- Yazıların içerik açısından entelektüel katkıda bulunması;
- Farklı bakış açılarıyla ve diğer disiplinlerden alınacak katkılarla dergi içeriğinde zenginliğin ve çok yönlülüğünün sağlanması;
- Yurtiçi ve yurtdışında meslek alanındaki güncel konuların ve gündemin izlenmesi.

Dergide genel değerlendirme ölçütleri böylece ifadesini bulan makale ve inceleme-araştırma yazılarının yanı sıra, yapı ve proje değerlendirmeleri ile mimarlık eleştirisi yazıları ve Cumhuriyet dönemi mimarlığına, 'toplum ve mimarlık' ilişkisini ortaya koyan konulara, 'çevre duyarlılığı ve mimarlık ilişkisi ve tartışmalarına' yönelik yazılara süreklilikle ve ağırlıkla yer verilmesi görüşü Yayın Komitesi tarafından benimsenmiştir. Dergi, mimar, öğrenci, akademisyen gibi mimarlığın mesleki uygulama, eğitim ve akademik araştırma alanlarından geniş ve zengin bir okuyucu profiline sahiptir. Hedef okuyucu kitlesinin bu homojen olmayan yapısı, konu seçiminden yazım diline kadar, yayınların değerlendirilmesinde dikkate alınan önemli ölçütlerden biridir.

MİMARLIK Dergisi Yayın Koşulları

MİMARLIK dergisinde yayımlanmak üzere yazı gönderenlerin, şu konulara dikkat etmelerini rica ederiz:

- Yazılar Word belgesi olarak dijital formatta kabul edilir: CD/DVD içerisinde ya da e-posta adresi yoluyla: yayin@mo.org.tr
- Yazılar en fazla 2.400 kelime (başlık, yazar ismi, özet, notlar, kaynaklar, resim altı yazıları hariç) olmalıdır. Yazıların içeriklerine ilişkin 150 kelimelik özet yazıyla birlikte gönderilmelidir.
- Görseller tercihen dijital olarak ve şu formatta yazıyla birlikte iletilmelidir: tiff/jpeg/eps formatlarından birinde, uzun kenarı 15 cm, min. 300 dpi çözünürlükte.
- Görseller için telif hakkı konusu yazar tarafından halledilmiş olmalıdır. Görselin alındığı kaynak (fotoğrafçı adı, arşiv bilgisi, kitap künyesi vb.) belirtilmelidir.
- Kaynak gösteriminde şu yöntem kullanılır: Tekeli, İlhan, 2012, "Seyfi Arkan'ın Yaşamı ve Mimarlığının Toplumsal Bağlamı", **Modernist Açılımda Bir Öncü: Seyfi Arkan**, (ed.) Ali Cengizkan, A. Derin İnan, N. Müge Cengizkan, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.15-26.
- Metin içi referans gösteriminde otomatik dipnot / sonnot kullanılır. Bir kaynak ikinci kez kullanıldığında şu format uygulanır: Tekeli, 2012, ss.15-26.
- Yayın kararını Yayın Komitesi alır. Sonuç, yazara en geç 4 ay içerisinde iletilir.
- Yayın Komitesi yazı hakkındaki görüşlerini yazara iletinceye kadar, yazar aynı yazıyı başka bir yayın grubuna göndermemeyi kabul eder.
- Yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda derginin web sitesinde, görselleriyle birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır.
- Yazıdaki görüşler yazara aittir, Yayın Komitesi'ni bağlamaz.

dünyada mimarlık müzeleri

Mimarlık dergisinin 50. yılını kutladığımız 2013'ün ilk sayısıyla birlikte derginin "ayraç" bölümünde yeni bir koleksiyon oluşturmaya başladık. Ayraçları biriktiren dünyada bulunan mimarlık müzelerinin bilgisini toplayabilir ve ziyaret edilecek yerler listenize ekleyebilirsiniz.

Mimarlık müzeleri "ayraç" koleksiyonuna

katkı vermek isterseniz bize

yayin@mo.org.tr

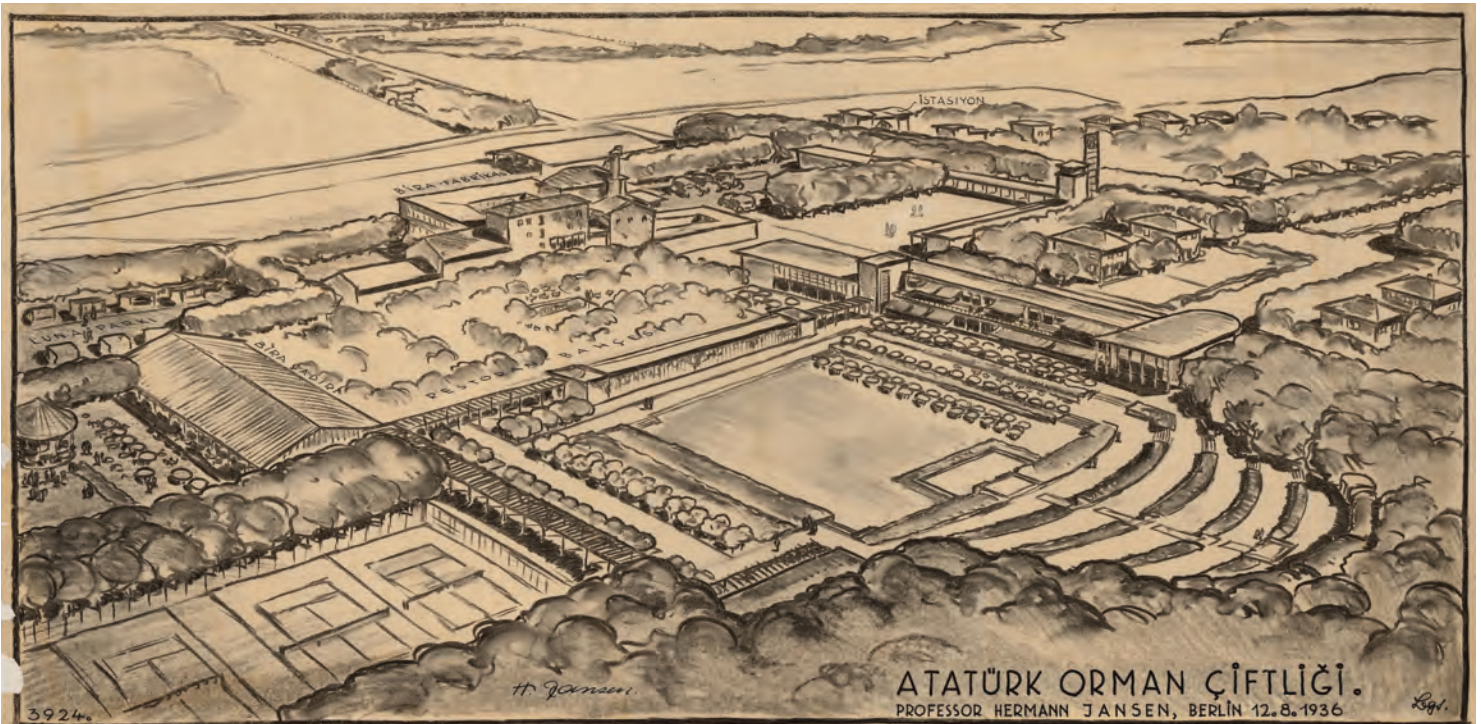
adresinden ulaşabilirsiniz.

Doğa Yiyen AKP Rejimi

“Hayatta kalmak için ormanları yiyen insanlardan, soylular zevklerinden vazgeçmesin diye köylüleri yiyen koyunlara gelinmişti. O tarihten başlayarak kapitalizm geliştikçe, doğada sermaye birikimine konu olabilecek ne varsa, ne kaldıysa, birer birer ya metalaştırıldı ya da ticarileştirildi.”

“Doğanın yıkımını açıklamaya yönelik dayanaksız gerekçeler ise otuz yıldır değişime uğratılmadan yineleniyor: kalkınma, dış borç açığını giderme, istihdam yaratma, yoksulluğu azaltma... Onca madene, baraja, HES’e, TES’e, turizm yatırımlarına, boş duran konutlara, 3. havalimanıyla 3. köprüye ve benzerlerine rağmen, Türkiye kalkınmadı.”

“Yok edilmenin eşiğindeki doğa varlıklarının doğal, ekolojik, estetik varlığını, toplumsal değerini, katkısını, etkisini deneyimleyen belki de son kuşakız. Yıkım engellenemezse, gelecek kuşakların bu olanağı olmayacak. Oysa şimdiki kuşakların bir sorumluluğu da, gelecek kuşaklara o deneyim fırsatını sağlamaktır.”

1936’da hayal edilenin aksine şu an Atatürk Orman Çiftliği arazisi “yenilebilecek” bir rezerv alan olarak her geçen gün imara açılarak parça parça eksiltiliyor. Atatürk Orman Çiftliği arazisinin korunması adına yürütülen çalışmalar www.aocmucadelesi.org web adresi üzerinden takip edilebilir.

Binlerce yıl önce avcı-toplayıcı topluluklar, tarımsal etkinliği başlattılar. Yar-kurut-yak yöntemini icat ederek kolayca ekilebilir, verimli tarımsal alan elde ettiler. Bu yöntemle göre, ağaç dallarını, çalları kesip ateşe verirler ya da ormanı, ağaç gövdelerinin kabuğunu çevre yarıp soyarak kuruttuktan sonra yakarlardı. Toprağı sürmeye, yabancı otları ayıklamaya gerek kalmadan, ağaçların külü üzerinde tarımsal üretim yaparlardı. Birkaç yıl içinde ağaç külü, yağmur suyuyla akıp gittiğinden bitişik ormanlık alanda aynı işlem yinelenirdi. Marvin Harris'in belirttiği gibi, yar-kurut-yak tarımı yapan Güneydoğu Asya çiftçileri, kendilerini, "ormanları yiyen insanlar" olarak adlandırırken haklıydılar.

İngiltere'de soylu sınıf, koyun yününün yarattığı nakit geliri fark edince, 16.-18. yüzyıllar boyunca, çitleme denilen yöntemle başvurarak köylü toplulukları, yararlandıkları topraklardan zorla ve baskıyla çıkarıp attı. İnsansızlaştırdıkları o toprakları otlak olarak kullanıp koyun yetiştiriciliğine giriştiler. Thomas More, *Ütopya* adlı yapıtında, yoksul halka reva görülen açlığı ve yoksulluğu, "İngiltere'de koyunlar öyle ağgözlü olmuşlar ki insanları parçalayıp yiyorlar." cümlesiyle dile getirir.

Hayatta kalmak için ormanları yiyen insanlardan, soyular zevklerinden vazgeçmesin diye köylüleri yiyen koyunlara gelmişti. O tarihten başlayarak kapitalizm geliştikçe, doğada sermaye birikimine konu olabilecek ne varsa, ne kaldıysa, birer birer ya metalaştırıldı ya da ticarileştirildi. Dünya, 1970'lerden bu yana neoliberal kapitalizmle birlikte bu sürecin en azgın evresini deneyimliyor. Neoliberalizmi dinbazlık sosuyla süsleyen AKP iktidarları, "doğa yiyen" bir nitelik sergiliyor. 2002 yılından bu yana doğa-obur AKP'nin yönetimindeki devlet ile sermaye kol kola, doğanın, insanlar ve insan dışında kalan varlıklar olmak üzere her iki bileşenini de tüketerek kapitalist bir birikim rejiminin semirmesini sağlıyorlar.

AKP'nin doğaya verdiği zarar, Türkiye için yepyeni bir olgu değil, kuşkusuz. Kapitalizmin olduğu her yerde doğa yıkımı olur. 1970'lerde barajlar kralı Süleyman Demirel ile 1980'lerde otoyollar prensi Turgut Özal da devlet olanaklarını ve idarenin yetkilerini, sermayenin doğayı kolayca sermayeleştirmesi için seferber etti. Ama Tayyip Erdoğan'ın 17 yıllık AKP döneminde doğanın sermayeleştirilmesi, hem hacim hem de tür olarak önceki iktidarlarla karşılaştırılmayacak bir düzeye ulaşmış durumda. Bir de buna, AKP'nin, başvuracak bir toplumsal gelişme stratejisi oluşturamama acizliğini eklemek gerekir. Tarım, hayvancılık, sanayi üretimi yerlerde sürünüyor. Saman ithal ediliyor, başka örneğe gerek var mı? İnşaat sektörü de bir süredir krizde. Raydan çıkmış ekonomiyi toparlamak için AKP kurmaylarının aklına gelen ilk şey ise doğa.

AKP hükümetlerinin verdiği izinler sayesinde, dereler üzerinde hidroelektrik santralleri, pınarların kaynağında da şişe suyu tesisleri var. Oysa halk katmanları ve börtü böcek için, su yoksulu bir ülke Türkiye. Bir taraftan da zeytinlikler termik santraller için katledildi. Halk sağlığı ise tehdit altında. O kadar ki, kömüre bağımlı enerji üretimi ve tüketiminin etkisiyle, Türkiye, dünyada havası en kirli ülkeler sıralamasına giriyor. Her yıl elli binden fazla insanımız hava kirliliğine bağlı nedenlerle beklenenden erken yaşta ölüyor. AKP'nin doğa-obur kalkınma stratejisi, hava ve suyla birlikte insanı da yok ediyor.

Kıyıları, ormanlar, meralar, yaylalar, enerji tekellerine, maden firmalarına, turizm yatırımcılarına, inşaat şirketlerine tahsis edildiler. Şimdilerde kriz içinde debebeenen inşaatçılık, yalnızca konutların, otoyolların, İstanbul Havalimanı'nın üstünde yükseldiği doğa parçalarını yok etmez. Dahası, inşaat malzemesini sağlamak için taş

ocaklarıyla, mermer ocaklarıyla, tuğla fabrikalarıyla, demir madenciliğiyle ve çimento üretimiyle de dağı, taşı, doğayı yiyip bitirir.

Bergama'dan Cerattepe'ye, Ulukışla'dan Kaz Dağları'na altın madeni şirketleri delik deşik ediyorlar toprağı. Munzur Dağları'nın tamamı maden sahası ilan edildi. Yakınlarda çıkarılan bir düzenleme de madenciliğe yeni bir olanak sunabilir. 15 Temmuz 2018 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Nadir Toprak Elementleri Araştırma Enstitüsü kuruldu. Bu enstitü, nadir toprak elementleriyle ilgili bilgi birikimini sağlamak, şirketlerin gereksinim duyduğu konularda Ar-Ge projeleri geliştirmek, bu elementlere ilişkin ürün ve teknolojilerin üretilmesi için araştırmalar yapmak ve altyapıyı oluşturmakla görevli. Türkiye'deki nadir toprak elementleri yataklarının işletilmesi ve çeşitli ürünlere dönüştürülmesi için ön hazırlıkların başladığı görülüyor.

Düne kadar bozulmadan kalan, Atatürk Orman Çiftliği gibi sit alanları ya da Salda Gölü gibi özel çevre koruma bölgeleri, iktidarın en çok ilgisini çeken yerler. Doğa varlıkları "ekonomiye kazandırma" söylemiyle talan edilerek azaldıkça, en iyi durumda kalan korunan alanlar, en çok rant getirecek iktisadi değerler olarak görülüyor. Bu nedenle, korunan alanlarla ilgili düzenlemelerde yapılan değişikliklerle bu yerler, yüksek rant getiren yapılaşmaya ve ticarileştirme amacı güden öteki iktisadi etkinliklere açılıyor.

Bu örneklerin gösterdiği üzere, iktisadi planda AKP iktidarı, değerli madenleri, ormanları, kıyıları, meraları, yaylaları, yeraltı, yerüstü suları ve yaşamları doğa varlıklarına bağlı olan emekçi yığınları yiyerek hayatta kalıyor.

Doğanın yıkımını açıklamaya yönelik dayanaksız gerekçeler ise otuz yıldır değişime uğratılmadan yineleniyor: kalkınma, dış borç açığını giderme, istihdam yaratma, yoksulluğu azaltma... Onca madene, baraja, HES'e, TES'e, turizm yatırımlarına, boş duran konutlara, 3. havalimanıyla 3. köprüye ve benzerlerine rağmen, Türkiye kalkınmadı, tersine iktisadi daralma var, kişi başına milli gelir yerinde sayıyor, dış borç açığı azalmadı sürekli artıyor, işsizlik rekor kırıyor, yoksulluk yaygınlaşıp daha da derinleşiyor. Öyküdekine benzer bir durumdayız: "Peki, biz bu b.ku niye yedik, Ağam?" Sermaye, doğayı yok eden yeni yatırım alanlarında at oynattı, kârlarına kâr kattı; bir de sermayeyle işbirliği yapanlar kalkındı, hepsi bu.

Kuralsızlaştırılmış, denetimsizleştirilmiş, kılıfına uydurulmuş biçimde doğaya hoyratça saldırıların olduğu her yerde, toplumsal direnişler de belirir. Yıkıma yol açacak projelere direnenler, hem doğanın korunmasını önemsedikleri için hem de çoğunun varoluşu, geçim yolu, doğadan elde ettiklerine dayandığı için karşı çıkar. Nitekim, Türkiye'de doğaya, devlet destekli sermaye saldırısı şiddetlendikçe, ekolojik mücadelelerin de o ölçüde yoğunluk kazanıp geliştiğini görüyoruz.

AKP sözcüleri, "Sana mı soracağız!" otoriteryanizmiyle karşılık veriyorlar mücadeleye saf tutanlara. "O projeyi sen istesen de istemesen de yapacağız!" diye buyuruyorlar. Bu buyurganlık, demokratik devlet ilkesine açıkça aykırı olduğu gibi, hukuki bir dayanağa da sahip değil. Oysa, Anayasa'nın 56. maddesindeki çevre hakkı, ayrıca Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası çevre sözleşmelerinde ve Çevre Kanunu'nda yer alan katılım ilkesi, "Doğayı yok edecek olan projeye ilgilenmiyoruz, istemiyoruz, yapamazsınız!" talebini yükseltenlerin mücadelesini, ekolojik ve siyasal gerekçeler yanında, hukuki olarak da meşru ve haklı kılmaya yeterlidir.

Kuzey Ormanları, Cerattepe, İnceburun Ormanı, Ergene Nehri ve daha niceleri elden gitti. Hasankeyf, Kaz Dağları, Murat Dağı, Salda Gölü, Munzur Gözeleri'nin eli kulağında. Yok edilmenin eşliğindeki bu doğa varlıklarının doğal, ekolojik, estetik varlığını, toplumsal değerini, katkısını, etkisini deneyimleyen belki de son kuşağız. Yıkım engellenemezse, gelecek kuşakların bu olanağı olmayacak. Oysa şimdiki kuşakların bir sorumluluğu da, gelecek kuşaklara o deneyim fırsatını sağlamaktır.

Ne yapsın nefes alamayan, su bulamayan gelecek kuşaklar, betonu, otuyolu, Yeşil Yolu, havalimanını, nükleer çöplüğü, kurumuş dereyi, havuza çevrilmiş Uzungöl'ü, suya gömülmüş Hasankeyf'i, madenciliğin bıraktığı ağır metallere ve siyanürle dolu atık havuzlarını, ağaçları kazınmış ve kelleşmiş Kaz Dağları'ndaki açık maden ocağının cehennem çukurlarını? Şu anda direnen şimdiki kuşaklar gibi, gelecek kuşaklar da, doğa talanını yapanlardan, yaptırılardan, izin verenlerden, susarak ekolojik suça ortak olanlardan hukuki, siyasi ve ahlaki bakımlardan hesap soracaklar. Öyle ya; keser döner, sap döner, gün gelir hesap döner. ❖